

TOT HET RODE LICHT GEDOOFD IS

→ **OVERWEGEN
IN NEDERLAND
TOEN EN NU**

W BOOKS

CAREL VAN GESTEL

INHOUD

VOORWOORD	4
INLEIDING	6
→ NOSTALGISCH – SPOORWEGOVERGANGEN TOT 1974	8
→ GEEN OVERWEG	60
→ TREIN EN TRAM	68
→ ONGEVALLLEN	78
→ KLEURRIJK – SPOORWEGOVERGANGEN VANAF 1974	90

Titelpagina

→ Op 19 mei 1964 passeert een elektrische locomotief serie 1300 de spoorwegovergang in de spoorlijn Lage Zwaluwe – Breda nabij Zevenbergschenhoek; zie ook de foto's op bladzijde 118.

HET UTRECHTS ARCHIEF, FOTO NS

→ Nachtelijke opname van de overweg in de Bemmelseweg te Elst, 1981.

FOTO CAREL VAN GESTEL

→ Een waar eldorado voor de spoorwegliefhebber van toen, de overweg bij station Driebergen-Zeist op 11 maart 1959.

FOTO KEES VAN DE MEENE

→ Portret van broer Jan bij de overweg in de Arnhemse Bovenweg te Driebergen, 1957.

FOTO CAREL VAN GESTEL

→ De dubbele overweg bij station Den Dolder in 1961, je verveelde je er nooit.

COLLECTIE SPOORWEGMUSEUM

VOORWOORD

Soms was die trein erg lang, leek er geen eind aan te komen. Als hij eindelijk voorbij was, holde ik snel binnendoor via de Eikenlaan naar de Dalweg, want daar kon je bij de overweg kijken naar het rangeren. De vette rookpluim van de diesellocomotief was daarbij een smakelijk toetje...

Jeugdherinneringen, wie heeft ze niet? We woonden in Zeist, en als jochie was ik vaak op bezoek bij mijn opa en oma. Die woonden vlak bij het spoortje van Bilthoven naar Zeist. Halverwege de ochtend kon je trein in de verte al horen aankomen, want bij elke overweg – ze waren allemaal onbewaakt – moest 'getoeterd' worden. Twee minuutjes stevig doorlopen en dan was ik ruim op tijd bij de overweg in de Bergweg of Berkenlaan. Je hoorde de diesellocc langzaam dichterbij komen, tot hij eindelijk van achter het struweel tevoorschijn kwam. Ik zal een jaar of zes, zeven geweest zijn, maar het is nog als de dag van gister. Daar, bij het spoortje in Zeist, is de kiem gelegd voor een bijkans grenzeloze passie. En uiteindelijk ook voor dit boek!

Al snel kreeg dat spoortje gezelschap van wat groter spoor. De beveiligde overwegen bij de stations van Den Dolder en Driebergen-Zeist waren makkelijk per tweewieler te bereiken en je hoefde je daar geen seconde te vervelen. Het geluid van de spoorbomen als ze naar beneden gingen klonk als muziek in de oren. Ze maakten altijd een paar na-hupjes, ze dansten in slow motion op de klinkers van de straat. Bij station Driebergen-Zeist, met zijn prachtige seinhuis naast de overweg, kon je uren staan kijken, want er kwam van alles langs. En dan had je natuurlijk de perronkellers, in de zomermaanden vaak studenten, die als acrobaten liepen te balanceren met dienbladen met een grote koffiekann en kartonnen bekertjes erop. Al ver voor binnenkomst van de trein gingen de raampjes open en staken er van voor naar achter dorstige hoofden naar buiten. Zelfs bij het wegrijden liepen de kellers al koffie schenkend nog een eindje mee en werden er nog snel bekertjes van de dienbladen gegrist. Het ging altijd goed. Nou ja, bijna altijd. En dat alles kon je vanaf de overweg meemaken, er kon je weinig ontgaan! Overwegen bleken ook een ideale plek te zijn om mensen te fotograferen – dat was in de beginjaren van het spoor al zo. Je kon er rustig poseren, want het duurde wel even voordat er een trein kwam nadat de overwegwachter de spoorbomen had neergelaten. En als die trein dan voorbij was, bleven de bomen dicht omdat er van de andere kant nog wat moest komen. Tja, toen hadden we nog de tijd...

Foto's van gesloten overwegen geven meestal een prachtig beeld van een vaak lang vervlogen tijd. Van de vervoermiddelen die toen in gebruik waren en waar musea nu voor in de rij zouden staan, maar vooral ook van de mensen die in drommen geduldig stonden te wachten. Eén grote collage van portretten, van boeren, burgers en buitenlui. Wie zijn dat? Wat doen ze daar? Je zou iets willen weten over de omstandigheden waarin ze leefden en werkten. Die goeie ouwe tijd?

Nog altijd zijn overwegen voor mij een heerlijke plek om 'het spoor' te beleven. Aanstormende treinen, wachtende mensen, rinkelende bellen. Soms komt dan dat jochie bij het spoortje in Zeist weer even boven. Verleden tijd, dat wel, maar nog lang niet voltooid...

Het samenstellen van dit boek was één grote reis door de tijd en het zoeken in de verschillende archieven één grote ontdekkingsreis vol nostalgie. Datzelfde geldt trouwens ook voor de speurtocht in mijn eigen archief, met al die foto's en dia's die ik bij en van overwegen heb kunnen maken. Ik wil op deze plaats iedereen bedanken die aan dit boek heeft meegewerkt en van wie de namen te vinden zijn in het colofon. Zonder anderen te kort te willen doen, bedank ik hier in het bijzonder Roef Ankersmit en Kees van de Meene voor hun adviezen, aanvullingen en correcties. En ik spreek de hoop uit dat u, de lezer van dit boek, geboeid zult zijn door het verleden en inspiratie zult opdoen voor de toekomst.

Carel van Gestel
september 2018

→ Een drukte van belang op de spoorwegovergang in de Weteringkade te Den Haag, oktober 1931. Wanneer de overweg gesloten was – en dat duurde veelal geruime tijd – bood de voetgangersbrug uitkomst. Ook in andere steden kunnen we een dergelijke brug terugvinden.

COLLECTIE HAAGSE BEELDBANK, FOTOGRAAF ONBEKEND

→ Gesloten overweg in de zeker voor die tijd brede Rijksweg van De Bilt naar Amersfoort ter hoogte van station Huis ter Heide aan de spoorlijn Bilthoven – Zeist. Het bord waarschuwt voor de tram, die vlak achter de overweg de straat oversteekt.

COLLECTIE SPOORWEGMUSEUM

PAGINA 15 >

→ Een affichehouder van de NS bij diezelfde overweg, waarop reclame wordt gemaakt voor onder andere een 'achtdaagsch spoor-abonnement (1e klasse f 28,50, 2e klasse f 21,75 en 3e klasse f 15,-). Reist per spoor! Veilig – Vlug – Voordeelig'. COLLECTIE SPOORWEGMUSEUM

DOORLOOPEND VEEL OP REIS?

Mak die aankoop van een

**ALGEMEEN
SPOOR-ABONNEMENT**

ƒ 157,- 2 1/2 ƒ 143,50 3 1/2 ƒ 130,-

ALLE DAGEN ALLE RICHTINGEN ALLE TREINEN

VAN TIJD TOT TIJD VERSCHILLENDE REISPLANNEN?

Mak die aankoop van een

**ACHTDAAGSCH
SPOOR-ABONNEMENT**

ƒ 128,50 2 1/2 ƒ 121,75 3 1/2 ƒ 115,-

ALLE DAGEN ALLE RICHTINGEN ALLE TREINEN

REIST PER SPOOR! Vrij - Wap - Voordeel!

→ NS-inspectierijtuig 102, het voormalige motorrijtuig omBC 2907, is op 9 augustus 1951 vertrokken uit station Zevenaar en passeert hier, op weg naar Elten, de overweg in de Stationsstraat. COLLECTIE SNR, FOTO J.J. OVERWATER

→ Onderweg van Nijmegen naar Zwolle passeert DE3-treinstel 161 als ledig materieel op 27 november 1957 op het baanvak Deventer – Zutphen een overweggetje nabij Gorsse. Op de voorgrond het uithaalspoor van de goederensporen bij het voormalige station Gorsse. FOTO ROEF ANKERSMIT

→ Waar zich thans in de Maastrichtse Akerstraat al jarenlang een spoorwegviaduct bevindt, was het vroeger dringen geblazen bij een gesloten overweg, zoals hier in 1950 het geval is. COLLECTIE HISTORISCH CENTRUM LIMBURG, FOTOGRAAF ONBEKEND

→ Een opname van de gesloten spoorwegovergang in de Zandvoortselaan bij het NS-station Heemstede-Aerdenhout, met de overwegpost BlPH (Blokpost Heemstede) en een naderend elektrisch treinstel Mat '36 op 17 augustus 1956. HET UTRECHTS ARCHIEF, FOTO L. HESSELS

→ Nogmaals de overweg in de Zandvoortselaan te Heemstede, maar nu op 21 april 1958, wanneer het spoorwegviaduct met het nieuwe station erop in aanbouw is. De bomen gaan net omhoog, de jongetjes kunnen nog net op tijd naar de overkant.

HET UTRECHTS ARCHIEF, FOTO L. HESSELS

→ Portret van de overwegwachter van wachtpost 29 bij Deventer Snippeling aansluiting, met het kloksein en het windwerk voor het bedienen van de overweg, 24 mei 1956. FOTO ROEF ANKERSMIT

RECHTERPAGINA >

→ Eveneens op 4 september 1959 sluit de wachter van wachtpost 32 de overweg bij de voormalige halte Beugen-Rijkevoort aan de spoorlijn Nijmegen – Venlo. De overwegboom aan de andere kant van het spoor was door middel van trekdraden gekoppeld en sloot dus ook meteen. Dergelijke 'zeer handbediende' overwegen kwamen wel vaker voor. Op de post is het kloksein voor de treinaankondiging bevestigd. Het haltegebouw aan de Voordtstraat werd geopend in 1885, vanaf 1933 stopten er geen treinen meer.

FOTO KEES VAN DE MEENE

→ Op het baanvak Nijmegen – Venlo nadert NS-loc 2322 met een goederentrein de voormalige halte Beugen-Rijkevoort, 4 september 1959. Links het haltegebouw en woning 32. De overweg wordt afgesloten met een wipsluitboom, die ter plekke, zonder windwerk, wordt bediend door de overwegwachter. FOTO ROEF ANKERSMIT

→ Gezicht vanuit het seinhuis (post II) op de gesloten overweg in de Wooldseweg in Winterswijk, 19 mei 1973. Een vijfdelig diesel-elektrisch treinstel (DE5) van NS is zojuist vertrokken uit station Winterswijk, met als bestemming Arnhem. Links het spoor naar Borken in Duitsland, dat tot 1979 in gebruik is geweest.

FOTO ROEF ANKERSMIT

87B

→ Hoe het seizoen en de stand van de zon de aanblik en sfeer van een bepaalde locatie kunnen veranderen. Op deze bladzijden drie foto's van de spoorwegovergang aan de oostgrens van Velp bij kasteel Biljoen. Op de bovenste foto passeert op 14 februari 1991 een 1100 met Belgische M2-rijtuigen, eronder zijn het twee Hondkoppen die op 30 november voorbijkomen. De foto hiernaast laat een Plan V-treinset zien op 26 oktober 1996, toen er nog blad aan de bomen zat. FOTO'S CAREL VAN GESTEL

... TOT HET LAATSTE LICHT GEDOOFD IS.

→ Buiten dienst gestelde overweg
in de Wolfhoeksestraat te Elst.

FOTO CAREL VAN GESTEL

COLOFON

Uitgave
WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Tekst en samenstelling
Carel van Gestel

Met medewerking van
Luud Albers, Roef Ankersmit, Edo de Boer, Rob Ellerman, Bert Gortemaker, Georg Groenveld, Benno Landsheer, Cock Koelewijn, Bernd-Jan Kraan, Victor Lansink, Kees van de Meene, André Visser

Vormgeving
Frank de Wit, Zwolle

© 2018 WBOOKS / Carel van Gestel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam.
© c/o Pictoright Amsterdam 2018.

ISBN 978 94 625 8270 5
NUR 680

Over de auteur

Carel van Gestel (Zeist 1946) was vanaf 1968 leraar Engels in Utrecht en Den Haag, en vanaf 1971 in Arnhem. Reeds vanaf zijn jeugd is hij geïnteresseerd in fotografie, kerken, orgels en spoorwegen. Over dit laatste onderwerp staan talrijke artikelen en boeken op zijn naam, terwijl Van Gestel ook de auteur is van twee forse boeken over kerkorgels, waaronder het alom geroemde *Orgelrijk*. Van zijn hand verscheen in 2006 het eerste van de uit vier delen

bestaande serie *Van kerk naar kerk*. Samen met Jeroen Jeroense publiceerde hij in 2012 de bundel *Open boek*, een spirituele ontdekkingsreis door het jaar. Na *Er kan nog een trein komen* (2014), *Treinen die komen en gaan* (2015) en *Nostalgie op het spoor* (2017) is *Tot het rode licht gedooft* is het vierde boek dat hij voor WBOOKS heeft verzorgd.

Op deze pagina:
De auteur van dit boek bij de overweg in de Markkade te Meteren, 19 augustus 1993.

Op het omslag voorzijde:
Overweg met AHOB-installatie bij Veenendaal, 2013.
FOTO CAREL VAN GESTEL

Op het omslag achterzijde:
Wachtpost 1B en woning 1B bij de spoorwegovergang in de Badhuisweg, hoek Koning Lodewijklaan te Apeldoorn, ter hoogte van km 2,9 in de spoorlijn Apeldoorn – Hattem, 23 december 1964.
FOTO KEES VAN DE MEENE

Ook verkrijgbaar bij uitgeverij WBOOKS
Het Grote Spoor Boek
Guus Veenendaal, Jos Zijlstra, Johan de Bruijn
978 94 625 8033 6

Atlas van de verdwenen spoorlijnen in Nederland
J.M. ten Broek, V.M. Lansink
978 94 625 8138 8

Sporen van Smaragd. Per trein door Nederlands-Indië
Evelien Pieterse
978 94 625 8211 8

De laatste stoomlocomotief
Elco Storm
978 94 625 246 0

Amsterdam-Utrecht. Van Rhijnspoor tot Randstadspoor
J.M. ten Broek, V.M. Lansink
978 94 625 8292 7